

АДРИАН РОГОЗ
БЯГ В ПРОСТРАНСТВОТО И
ВРЕМЕТО

Превод от румънски: Веселина Георгиева, 1982

chitanka.info

Пясък... кактуси като сгърчени ръце... и все към юг... към юг... капки пот в очите... и това облещено неестествено голямо и изригващо слънце... С всяко вдишване поема нажежен въздух, всяка струйка кръв и слънчев прилив, слепоочията тупат с ритъма на слънцето... Светлината, ах, светлината причинява болка. За Вал тя значеше свобода и щастие, а сега предизвика ненавист. За Вал, роден във влажните и студени гори на Севера, слънцето олицетворяваше райско щастие. За Вал, строгия физик и изследовател на абстрактни математически формули, в чиито размери се съдържа светът на явленията, светлината беше символ на върховна мъдрост. А ето сега бяга със сетни сили от бремето на слънцето и едва се сдържа да не вие от болката, причинена му от светлината.

Едва сега разбра Вал какво значи да бъдеш преследван. Винаги е ненавиждал постъпките, които могат да унижат човека, но това чувство по-скоро беше едно неопределено и неизживяно душевно състояние. Едва сега усети, че между него и един туземец, преследван от южноафриканската полиция, или една подгонена от ловци газела няма никаква разлика...

Биографията му беше твърде праволинейна.

Като завърши блестящо Физико-математически факултет, веднага беше приет на работа в един консорциум, чието производство обхващаше широка гама от свръхумалени предмети за домашна употреба. Още в началото на Вал му казаха, че ако докаже способности през изпитателния срок, ще може да продължи изследванията си, започнати още през студентските години: голямо проучване върху структурата на материята. Вал прие с радост, но и с учудване. Отговориха му, че няма защо да се изненадва, тъй като концернът, в който е постъпил на работа, е толкова мощен, че може да си позволи щедростта да финансира едно научно изследване.

Проверката продължи няколко месеца. В същност ставаше дума за някакви изпити, ръководени от известни специалисти, които трябваше да кажат мнението си по разработките на Вал. Като в приказките той убедително оборваше един след друг доводите на противниците си. Най-трудно се справи с един стар математик, чиито възражения изглеждаха толкова обосновани, че Вал бе зашеметен като боксьор след нокаут. Все пак старият Ян даде на младежа

благоприятна оценка. От тази странна битка между тях двамата се създаде нещо като приятелство.

Скоро след това ролите се размениха, тези, които го изпитваха, му станаха помощници. По този начин изминаха като вихрушка три години, през които Вал изкачи с присъщата за младостта енергия най-високите върхове на съвременната физика. Работеше с такова настървение, че не забелязваше нито лукса, който го заобикаля, нито пък „малката“ подробност, че техният дворец на науката се намира сред отчайваща пустиня.

Към края на тези упорити усилия бяха постигнати няколко положителни резултата, които поставяха въпросителен знак върху основите на физиката, познати засега. А по-нататък? Тези, които работеха с Вал, бяха убедени, че пътят им върви нагоре, но никой не подозираше докъде ще стигне.

Все едно че се изкачваха по планински масив, потънал в мъгла. От време на време на Вал му се струваше, че вижда пролука сред облаците, които затъмняваха пътя, и като че ли тогава неговите предположения се потвърждаваха. Обаче никой от неговия екип не се досещаше колко много се лута самият той. Може би само старият Ян, но той беше много странен и затворен човек. Дори и след толкова години сътрудничество Вал не знаеше какви чувства изпитва към него Ян. Понякога старецът се държеше така, сякаш го обича, но друг път някаква враждебност засенчваше лицето му. Странен беше фактът, че враждебността на стареца се проявяваше именно в моментите, когато пътят, посочен от Вал, се изясняваше.

По едно време Вал помисли, че старецът изпитва завист. Но колкото повече работеха заедно, толкова по-добре опозна мисленето и душата на Ян и, естествено, пропъди съмненията си, че би могъл да завижда някому. Вал щеше да открие причината за това странно поведение в деня на голямото откритие на антипространството. Беше като някакво прояснение — скок след незабележимото натрупване на знания от няколкогодишния им труд.

Знаеше се от по-преди, че така нареченото класическо пространство, тоест „абсолютна празнота“, е едно наивно представяне на действителността. Всяка звездна зона от Космоса е във взаимодействие с другите и дори в нея да няма материя, тя е пронизана от магнитни полета. Следователно всяка пространствена система по

своята природа е материална система. А що се отнася до предположението за антипространството, до което беше стигнал Вал, то допълва двойствената същност на света; както има материя и антиматерия, така има пространство и антипространство.

Разбира се, първият човек, който научи за тази хипотеза, беше Ян; само с него можеше да разговаря Вал като с равен. Старецът изслуша навъсен думите на младия си началник, после го прекъсна остро:

— Глупости!

— Не ти подхожда да говориш така — възмути се — Бих могъл да си помисля, че ми завиждаш. Няма за какво — с мрачна ирония отговори Ян. — Ти ми разви една несвързана теория, от която аз отдавна съм се отказал. Искаш ли доказателство? Ето пълното уравнение, което реших...

Извади писалка и върху един лист написа няколко формули. Пред погледа на Вал се стрелна величествена светкавица.

— Нали виждаш, нещата са много по-сложни — продължи старецът и накъса на парченца изписания лист. Но на Вал той не му беше необходим повече. Умът му още беше озарен от светлината на онези уравнения, които отразяваха собственото му откритие, погледнато от друг ъгъл. На математическата му душа те обясняваха много повече неща за Ян, отколкото цял разказ. Тяхната проста и хармонична връзка беше доказателство, че старецът каза истината: той отдавна ги бе решил.

— Хайде да се разходим по терасата — предложи Ян. Голямата работна площадка беше пуста. От единия до другия край на хоризонта се простираха само пясъци, над които се издигаше огромно и червено слънце. С последователно и ледено ожесточение Ян започна да трупа доказателства против теорията за антипространството. Известно време Вал го слуша с усещането, че присъства на тренировката на някакъв титан. „Самият факт, че сме открили формулите поотделно, доказва тяхната обективност — ликуваше Вал. — А ако неговите са по-красиви, моите са по-задълбочени. Да, в неговите уравнения липсва нещо...“ Изведнъж Вал се ужаси. „Защо той не пожела да види моите уравнения?“

— Какво искаш да прикриеш с тези аргументи? — попита той Ян. — Какво става с тебе, приятелю? Старецът рече уморено и тъжно:

— Ти си млад и вироглав.

— Не — възрази му Вал. — Аз не съм вироглав и ти не си завистлив. Има нещо друго. Някаква страшна тайна... Но още не проумявам каква е... Защо нямаш доверие в мен? Ето, аз ще ти кажа всичко. — Той извади от джоба си един бележник и трескаво изписа една страница. Подаде я на Ян. — Виж — продължи Вал и внимателно погледна стареца, — от общата система на моите уравнения произтичат странни последици... — Ян пребледня. — Съотношението между пространство и време се получи от нелинейното уравнение на системата пространство-антипространство... — Ян се обърна с гръб към Вал и се загледа в слънцето, което се беше издигнало високо над хоризонта. — Ако моята формула се окаже вярна, тя ще има смайващо приложение. — Ян сведе поглед към земята, сякаш слънцето го ослепи. — Даже не смея да си представя това приложение. Изведнъж заключението на Айнщайн се превръща в банален извод... Помисли: времето се освобождава от оковите на пространството, както енергията се отделя от материята! И обърни внимание: в моята формула факторът време може да бъде със знак минус. Разбираш ли какво следва от това?

— Способен ли си да умреш за една идея? — прошепна Ян.

— Защо ме питаш — развълнувано промълви Вал. — Не се ли го разбрал досега?

— Ти си един клет човечец, но гениален фантазьор — тихо, горчиво и гальовно се засмя старецът. — Забелязваш ли какво е около тебе. — Посочи с ръка безкрайните пясъци.

Вал погледна и сякаш за пръв път видя пустинята.

— Какво става с тебе... с нас? — като в сън измънка. Ян го погали нежно по челото и тихо промълви на ухото му вълнуващи думи:

— Синът ми умря на фронта. Ти не приличаш на него. По-скоро приличаш на мене. И аз те обичам като мой син и като себе си. Помоли ме да говоря откровенно. Ако не си в състояние да умреш за една велика идея, спокойно бих те убил, въпреки че те обичам.

Вал преглътна буцата, която застана в гърлото му. Започна да премисля нещо.

— Толкова ли е страшно?

— Спомняш ли си „Физици“ от Дюренмат? Тези, които са ни приели на работа, не са по-добри от Матилде Занд, завладяна от

мисълта да покори света. Вярно е, че нашата позлатена тъмница не е приют, а сред специалистите около тебе няма нито един, който да се представя за Нютон или Айнщайн. Но така наречените твои подчинени са пипала, поставени да изсмукват идеите ти. Ти си Мьобиус...

— Аз ли?!

— Да, момчето ми. Запитал ли си се някога защо Дюренмат е избрал за героя си тъкмо това име? Както откривателят на повърхността с едно лице и на пространството само с две измерения, така и Мьобиус от пиесата живее единствено в абстрактния план на науката и си въобразява, че може да се откъсне от действителното бремене. Той знае, че ако неговите уравнения бъдат използвани от безскрупулни хора, могат да се превърнат в оръжия. И все пак е проявил наивност, като е повярвал, че правейки се на луд, ще реши дилемата. А ти, победителят на времето, би бил еднакво смазан от размерите му.

— Ами ти?

— Аз постъпих по-иначе. Погребах в забравата откритието си. И постъпих тук само с намерението да попреча на другите да стигнат до него. Разбра ли?

— Да, Ян — простичко изрече младежът и стисна ръката на човека до себе си. — Ослепи ме собствената ми светлина... И сега какво трябва да направим?

— Да крием тайната и ако бъдем нападнати, да умрем.

Пясък... кактуси като ръце на удавници... и това убийствено слънце, като очи, които не прощават... Светлината, ах, светлината и тя разкъсва...

Вал тича като преследвано животно. Вече не знае откога. От ден? От два дни? Избяга в мига, в който научи за смъртта на Ян... Изненада се, че не го спряха, както и те бяха изненадани от неговото бягство. Той дори не знаеше, че не се и опитаха да го хванат. За всеки беглец пустинята значи смърт. Даваха му възможност да се върне. Но Вал и това не знаеше. Още се надяваше, че ще стигне до населено място. В началото тичаше през нощта, а през деня се криеше под кактусите. Но скоро след това разбра, че трябва да спи по-малко, все повече да бяга. За щастие спортуването на младини бе закалило тялото му. Ядеше

веднъж на ден шоколад и сухар. Жаждата беше мъчителна. Малкото продукти, които беше взел, бяха на привършване... както и силите му. Само пустинята не свършваше...

Вал тичаше на юг и все на юг... Вече на нищо не се надяваше... Струваше му се, че тича към смъртта. Напред го тласкаха само думите на Ян: „Да крием тайната и ако ни нападнат, да умрем...“. Един ден при залез слънце му се стори, че вижда някакво селище... Ала видението на хоризонта изчезна и Вал разбра, че е било халюцинация. Останал без сили, беглецът се свлече на земята. „Способен ли си да умреш за една идея?“ — счу му се гласът на Ян. „Да — прошепна Вал, — способен съм, но аз бягам към смъртта не за да спася една идея, а за да я заровя дълбоко.“ „Така е — отговори гласът, — по същество е така.“ „Значи, не самата идея има значение“ — разтревожи се Вал. „Има значение по-възвишената идея.“ „Добре, може би така трябва да бъде“ — изстена Вал, който забеляза, че нощта се спуща бързо. „Добре — повтори той. — Ще погребя идеята в трупа си, но искам да я видя още веднъж.“ И трескаво започна да пише с пръст върху пясъка уравнението за пространството и времето.

Изведнъж една от появилите се на небето звезди светна по-ярко. Вал я погледна като омагьосан, но като забеляза, че се движи по-бързо по небосвода и се приближава, гневно заличи написаното върху пясъка. „Преследват ме, подлеци“ — скръцна със зъби беглецът и хукна, сякаш бягаше от собствената си идея.

На няколко крачки от Вал се търкулна голямо сферично тяло, което странно фосфоресцираше като дневна светлина. Вал съобрази, че пред него не е кацнало земно тяло. Любопитство и отчаяна надежда го накараха да се промъкне към чудния глобус. Скрит зад един храст, Вал видя как там се отвори някаква врата. Няколко минути по-късно се появи едно човече без скафандър. Беше двукрако и приличаше на човек. Лицето му не беше много приятно: очи като опашчици и две огромни уши като паници.

Човечето огледа околността. Скрит в мрака, Вал помисли, че е в безопасност. Но се изненада, когато чу, че го призовават на няколко земни езика:

— Ти, дете се криеш там, приближи се! Не се страхувай. Нищо лошо няма да ти сторя.

Вал се приближи предпазливо на около десетина метра от човека, който слезе от сферата.

— На какъв език искаш да разговаряме? — попита човечето.

— На английски, на френски, безразлично ми е. Ти какъв предпочиташ?

— О — засмя се човечето, — аз бих предпочел семсид-синсим, но ти не го знаеш. — То свали „очите“ и „ушите“ си, които в същност бяха апарати.

— Какъв е този език семсид-синсим?

— Едно съкращение, което значи опростен семантичен синтаксис...

— Значи, идваш от Космоса...

— Не. Идвам от... Страхуваш ли се?

— Сега не.

— Още един въпрос: в кой век живееш?

— В двадесети век.

— Кое десетилетие?

— Осмото. Но ти не ми отговори.

— Идвам от Земята, от петдесет и четвърти век. Не се пули така. Добре чу. Този апарат е хронотрон, превозно средство, което се движи във времето.

Вал се засмя като смахнат, на пристъпи.

— Смяташ ме за луд, нали? — рече човечето.

— Аз съм лудият! — После попита: — Имаш ли вода?

Другият извади от хронотрона малък съд. Ожаднелият земен жител пи лакомо, щастлив. В мига, в който и последната капка се стече на гърлото му, Вал усети, че съдът изчезна от ръцете му.

— Искам да спя — замаян, каза Вал. — Или да се събудя.

— Имаш ли смелост да влезеш в хронотрона?

— Готов съм да вляза в каквото и да е само да поспя. — Качиха се в твърде тясната кабина на апарата. — Къде мога да полегна?

— Ето тук. — Човечето му показа някаква маса с един крак, над която имаше прозрачен свод. — Това е леглото. Ще бъдеш в безтегловност. Сънят ти ще бъде много приятен.

— А, щях да забравя. Загаси външните светлини. Преследват ме едни злодеи.

— Бъди спокоен. Ще направя апарата невидим. Лягай! Лека нощ.

Вал се събуди отпочинал и гладен. Непознатият собственик на апарата му поднесе три малки странни кюфтета, които бяха вкусни и заситиха глада му, после му предложи някакво питие, което вероятно беше безалкохолно, но имаше аромат на вино и ободряваше като кафе.

— Добре си живеете вие, хората от петдесет и четвърти век! — усмихна се замечтано Вал.

— Донякъде! — отговори човечето. — Сега вярваш ли ми?

— Вярвах ти и преди това, но още не мога да свикна с положението. Я ми кажи, дали всички хора от петдесет и четвърти век имат твоя ръст?

— Повечето да, но има и високи като тебе. В същност това е в реда на нещата. Влечугите пораснаха по обем, човекът се разви умствено.

Изведнъж Вал забеляза, че човечето не си отваря устата, когато говори.

— Къде е поставен предавателят, чрез който разговаряш с мене?

— Тук! — Чужденецът посочи две плочки на гърдите си, прикрепени на блузата му. — Просто, нали?

— Хората от твоя век имат ли имена? — с известна злъч попита Вал.

— Разбира се. Собствено име и една космическа цифра. Аз се казвам Аст 10 на 73-та + 3. Никога не успях да се примиря с тази математическа щуротия, макар и да признавам, че е полезна.

— А твоят хронотрон как работи?

— Не ми задавай такива отегчителни въпроси. Техниката винаги ми е била непоносима. Аз имам влечени към историята.

— Дори и принципът, по който работи машината, не ти е известен, така ли?

— О, това го знае всяко дете: еквивалент между пространство и време. Но само с това не би могъл да поправиш тази таратайка.

— Историко, спомни си кога е бил открит този принцип!

— Не викай, ще ти кажа веднага. Само да попитам паметта си.
— Аст взе от рафта някаква касетка, състави едно число и отговори: —
През двадесет и първи век.

— Много добре! — въздъхна Вал.

— Така че твоята идея умря заедно с тебе, но възкръсна —
усмихна се загадъчно Аст.

— Откъде знаеш? Да не би да четеш мислите ми?

— Не в момента, но докато спеше, изследвах ума ти и научих
най-същественото за тебе.

— О! — удиви се Вал.

— Ще ти предложи нещо. Едно интересно изпитание. Опитай се
да поправиш таратайката ми.

— Аз?!

— Ако успееш, хронотронът ще бъде твой.

— А ако не успея?

Аст помълча, после се засмя:

— Тогава няма да бъде твой.

— Какво безумие! — викна Вал. — Как си тръгнал на път, като
не умееш да направляваш апарата?

— Мога да го направлявам, но не умея да го поправя. Не обичам
техниката. Но ти си сръчен и вещ младеж...

— Аз съм физик — отвърна Вал, леко обиден.

— Не се сърди — рече Аст. — Ти си един от неизвестните
откриватели на принципа, следователно го знаеш. Ще ти дам
запаметяващото устройство, за да проучиш схемите и всичките
щуротии на хронотрона. Така че залавяй се за работа...

— Добре — спокойно каза Вал. — Приемам. Нямам друг изход.
— Той беше убеден, че няма да може да поправи „таратайката“, но
докато Аст беше с него, все още можеше да се надява...

Минаха няколко седмици. Вал се научи да използва кристалното
запаметяващо устройство, което се превърна в истински учебник по
хрононавтика. Самото устройство беше една удивителна машина.
Цялата информация за над петдесет века беше затворена в една
касетка! Много скоро Вал проумя, че, изправен пред планината от нови
познания, той е като дете. Дори в началото не се осмеляваше да пипне

уредите в летателния апарат. Но след това с помощта на учебника постепенно разбра конструкцията, значението и начина как да борави с тях.

И един ден на Вал му се стори, че е открил повредата. В същност дреболия — едно реле беше престанало да действа. Съществуваха възможност да премахне повредата и да провери направеното, без да пусне двигателя на летателния апарат. Но решителната проверка можеше да се направи само в момента, в който хронотронът полети във времето.

Вал и Аст разговаряха навън, седнали върху някаква странна мушама, която излъчваше прохлада. Единствено звездите светеха.

— Ще ми позволиш ли някой ден да изследвам ума ти? — попита Вал.

— Какво искаш да научиш? — засмя се Аст.

— Твърде малко неща ми каза за себе си.

— Ти си едно... дете.

— Не е любезно да говориш така. Защото това дете ще поправи хронотрона ти.

— Вярваш ли?

— И какво ще стане, ако го поправя?

— Вече ти казах: ще бъде твой.

— Но знаеш, че апаратът е едноместен. Какво ще правиш сам... тук?

— Ще се оправя някак си. Ще си взема няколко „игралки“ от кабината, а по-нататък ще видя.

— Но ние сме в пустинята. Няма да мъкнеш на гръб резервоара с водата.

— На борда на летателния апарат няма... резервоар за вода, а само един бидон с няколко литра вместимост.

— А вече пием няколко седмици.

— Казах ти, че си дете. Всяка нощ, докато ти спеше, аз правех вода за следващия ден.

— Правиш? От какво?

— От въздух. В използвания от мене съд има видоизменящо вещество... Не се плаши, получената вода не е радиоактивна, защото

времето за разпадане стига до нулата едновременно с края на реакцията.

— А какво ще ядеш?

— Същият съд улавя микроорганизми от въздуха, ускорява растежа им, после отнема от тях протеините, ензимите и минералните соли. След това ги прави безвредни за консуматора и ги превръща в малки кюфтета, които ти се усладиха...

— Но ако се развали този апарат?

— Там има още един, резервен...

— Него ще ми го оставиш на мене.

— Ще ти го оставя, но ти говориш така, сякаш вече си поправил хронотрона.

— Смятам, че съм го поправил.

— Браво! Тогава си свободен да литнеш към бъдещето... или към миналото като мене. Но внимавай, ако не си го направил добре, може да експлодира.

— Ще внимавам.

— Пригответи се за път.

— Готов съм.

— Тогава да си взема от хронотона няколко „игралки“ и... запаметяващото устройство.

— То ще потрябва и на мен.

— От двадесет и трети век насам можеш да намериш запаметяващи устройства във всеки склад.

— Така, безплатно?

— Разбира се. Никой не взема нещо, което не му е необходимо.

Разговаряха до зори. През това време Аст му разказа много случки от историята на Земята. На края Вал реши да се върне в двадесет и седми век, основен период в развитието на физиката в метагалактиката.

— Ще се видим ли пак? — попита Вал на раздяла.

— Не ми се вярва, но не е изключено.

— А ти? Как ще се върнеш!

— Ще набера едно число и ще се появи патрулът на времето.

— Като в приказките...

— Не. Чрез телехронопозив. — Аст извади малък клуб. — В кабинета има други, ще ти ги оставя.

— Защо досега не повика патрула?

— Да не съм глупав. За това, което ми се случи, щяха да ми отнемат един талон...

— А сега?

— Ще се справя. Не се безпокой за мене...

— Довиждане! — каза Вал развълнуван.

— Може и да се видим — отговори Аст. — Но внимавай да не стане „сбогом“ още в началото.

— Ние, хората от двадесети век, обикновено се ръкуваме при раздяла.

— Ами да се ръкуваме — съгласи се Аст. — А при нас този, който остава, прави така. — Той сграбчи ръката и главата на Вал, приложи една страшна хватка от джудо и го преметна на триста и шестдесет градуса. — Ето така. Сега върви! Ако наистина си поправил „таратайката“, след няколко сфрилини — мярка за пространство и време — ще стигнеш в двадесет и седми век.

— Ами ако експлодира апаратът, няма ли да те рани?

— Ще се отдалеча на няколко километра оттук. Ако всичко мине добре, ще се вдигаш няколко секунди във въздуха, след това ще станеш невидим, тоест ще се влееш в хроноплазмата. А ако експлодира, ще видя черна вихрушка, полетяла към небето.

Човекът с очите-опашчици гледаше към хоризонта. Изведнъж едно светецо кълбо се понесе нагоре и бързо изчезна в небесната синева.

— Всичко е наред! — продума човечето и се преметна презглава. — Време е да се хвана за работа. Ще изуча античната история на живо.

1966 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.